

Імперативи системного реформування української економіки крізь призму асоціації України з ЄС <...> Структурні викривлення в системі вищої освіти

Нещодавно прийнятий Закон України «Про вищу освіту», безумовно, розширює автономію університетів, що, за задумом реформаторів, має сприяти значному піднесенню якості університетської освіти та наближення за цим показником до країн-лідерів¹. Але чи приведе це автоматично до того, що українські університети випускатимуть у значних обсягах висококласних фахівців за пріоритетними напрямками науково-технічного прогресу, без чого розвиток високотехнологічних сегментів української економіки в довгостроковому періоді не є можливим? Жодних підстав вважати так поки що немає.

Аналіз змін у структурі випуску фахівців з вищою освітою показує, що за роки реформ у незалежній Україні, які, поза будь-яким сумнівом, відбувалися в умовах відносно більшої свободи університетів, порівняно з радянськими часами, ця структура зазнала не лише позитивних, але й низки відверто негативних змін. Негативні характеристики нинішньої структури випуску фахівців з вищою освітою виявляються в порівнянні її з відповідними структурами випуску фахівців в інноваційно активних країнах світу... Вони пов'язані з наступним:

- помітним відставанням за часткою випуску фахівців у галузі природничих наук, де генеруються найбільш важливі сучасні проривні технології;
- тенденцією до істотного скорочення частки випуску фахівців за гуманітарними та мистецькими спеціальностями, які формують культуру людини, – основної продуктивної сили, а також формують світоглядні засади розвитку суспільства: за цією часткою Україна наразі поступається окремим найбільш динамічним в інноваційному аспекті суспільствам більш ніж удвічі²;
- ще більш виразним скороченням частки випуску фахівців у галузі медицини та соціальних програм, де Україна в середньому втричі поступається інноваційно активним країнам: це стовідсотково корелює з одним з останніх місць країни у Європі за станом здоров'я і величезними обсягами бідності та нерозвиненістю цивілізованих норм соціального захисту, поширених у Європі;

---

¹ Закон прийнятий 1 липня 2014р. Див.: Закон «Про вищу освіту». – Офіційний сайт ВР України, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

² Не випадково сьогодні найбільші музеї світу переповнені молодими громадянами країн Східної Азії – учнями шкіл і студентами: держави цього регіону стимулюють такі подорожі, адже вони сприяють формуванню *культурного потенціалу розвитку*, посиленню *креативності* мислення, що згодом матиме віддачу у вигляді продукування нових технологій та посилення конкурентних позицій на глобальному ринку.

- виразною гіпертрофією випуску фахівців у галузі суспільних наук, бізнесу і права, на які припадає ледь не половина всіх студентів українських вищих навчальних закладів. Таке становище диктується зовсім не дефіцитом фахівців у цих сферах, який дійсно спостерігався на початку української незалежності, але давно вже зник і перетворився на продукування полчищ економістів і юристів – часто таких, що мають невисокий професійний рівень.

<...> Ці негативні тенденції відбивають істотні зміни у структурі суспільних цінностей України, з одного боку, під впливом поширення «культури» масового споживання (вплив глобалізації та західних стандартів *dolce vita*), а з іншого – суто пострадянського процесу формування нової суспільної ієрархії, побудованої на визнанні не стільки компетенції, скільки формального статусу особи (таке собі *неофеодальне* світосприйняття).

Гіпертрофія виробництва економістів і юристів в Україні приховує в собі небезпечну тенденцію до втрати освітою функції передачі знань і компетенцій та набуття нею функції надання особі певних статусних ознак. За цих умов неважливо, потрібні реально країні в такій кількості фахівці цього профілю чи ні, адже отримати диплом за цими спеціальностями є більш престижним, а науковий ступінь – важливим доповненням до владних повноважень або бізнес-репутації. А от випускати фахівців за природничими спеціальностями університетам не вигідно, адже попит на них в економіці, ворожій інноваціям, є мінімальним, а освітній процес – дуже складним, таким, що потребує від навчального закладу відповідного кадрового забезпечення, сучасного оснащення та матеріально-технічної бази, а від студентів – значних індивідуальних зусиль.

Зрозуміло, що такі параметри структури вищої освіти мають бути змінені, адже вони гальмуватимуть процеси розвитку тих високотехнологічних виробництв, які ще зберігаються в Україні, та освоєння в перспективі нових високотехнологічних сфер економічного розвитку, пов'язаних з новою енергетикою та енергоефективністю, нанотехнологіями, біотехнологіями, у т. ч. новими медичними технологіями, що значно подовжують та покращують якість життя людини, новітніми технологіями, що забезпечують екологічно сталий розвиток (*Сіденко В. Імперативи системного реформування української економіки крізь призму асоціації України з ЄС // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність // Центр Разумкова (http://razumkov.org.ua/upload/2014_Ekonomika_crv.pdf). – К., 2014).*